

M 17793

All. sz. 1107
2092/2003

ŐSNYOMOK

IRTA:

SZENTMÁRTONI DARNAY KAJETÁN

KERESK. TANÁCSOS

KAPOSVÁR

SZABÓ LIPÓT KÖNYVNYOMDÁJA

1934

EGYEIK
EM 17793
KALIS

All. ellen.
2002/2003

1969

I.

Mint valami villámcsikázás a sötét éjjeli mennybolton, mely pillanatra bevilágítja a tájat, hogy merre is bolyongunk, adom le gondolataimat az emberiség azon korszakáról, mely nem más, mint egy sötét égbolt.

A teremtésnek bibliai korát rég megtizszerezte, megszázsorozta a tudomány, de rácsfolt az ősi szumirok sziklába vésett ékírása, no meg a kínai őskultúra is. Ha meggondoljuk, hogy hány évezrednek kellett elvonulnia a küzdelmek között tengődő emberiség felett, amíg oly magas műveltségre tett szert, hogy gondolatait éles kemény szerszámokkal sziklába tudta vésni, amikor még ma is tudja mindenki, mit jelent a „kezdet nehézsége.”

Nem tartok azzal a neves költőnkkel, aki az ember világunalmát a többi teremtmény felett, annak a furkósbotnak tulajdonítja, mit az ember védelmi és hatalmi eszközként legelőször kezébe ragadott. Egészen másnak köszönheti: egy isteni adománynak, amellyel az embert olyan kifejlett hangorgánummal teremtette, aminővel más élőlény nem bír; bár ezen hangorgánum teljes kifejlődése feltétlenül hosszú időt, egész korszakot igényelhetett, de megvolt rá a teremtetési alap.

Menjünk csak vissza az első emberpárakra vagy embercsoportokra, melyeknek tagjai kitudták ugyan ejteni az „abc” majdnem összes hangját, ott heverték előttük a tárgyak, anyagok, ezeket követték az egyes kezdetleges fogalmak, de mindezeknek nem volt neve.

Nyelvünkéből még most is rá lehet mutatni arra az ősi nyomra, miként küzdhetett az ember a nevekkal, a névképzéssel: olyan tárgyak vagy állatok, melyek jellemzően hangot is adtak, e hangok egyszerű utánzatával kaptak nevet. Így jött létre például az eb, ug-atni, kuty-a szavak, épígy a német hund is. Ott vannak a hangot tisztán utánzó szavaink mint: dörög, rikkant, énekel, csörög, kukorít, zeng, zörög, hang, harang, csengetyű, síp, dob, hegedű, lant, furulya stb., bár ezen fogalmak csak sok-sok idő multával férkőztek az emberiség közé, amíg az első embereknek azzal volt bajlódásuk, miként nevezzék el a földet, követ, vizet, levegőt, fűvet, fát, erdőt, Napot, Holdat, mindazt ami között éltek és ami értelmüket elsősorban kifejlesztette.

Még itt is látunk egy bizonyos vezérirányt ami az első embereket ösztönszerűleg vezette a szóképzésben, és pedig minél keményebb volt a megnevezendő tárgy, annál keményebb hanggal jelölték, és megfordítva.

A földnek a hangja, vagyis a megfelelő neve a „g“ volt, a kőnek, sziklának a „k“, a víznek a „d“ és a „v“, a levegőnek a „h“ és „l“. Nyelvünkben a földnek „g“ elnevezése a gödör és göröngy szavakban maradt meg, de az ó-görög nyelv ezt teljesen igazolja, még jobban igazolja az a körülmény, hogy az első emberek ivadékai földbe vájt gyűrűalakú gödörben laktak, azt „gör“ vagy „gár“ esetleg „ger“ néven nevezték.

Az emberek lassacskán elszaporodnak, elszélednek a létfenttartást keresve, így jutnak népcsoportok olyan tájakra, ahol nem tudnak maguknak gört vagy gárt vájni lakóhelyül, mert a talaj vizes, ott kénytelenek megbarátkozni a földfeletti magasépítéssel, galyibával, ezt már nem nevezhetik gárnak, ugyancsak a víz miatt lett ennek gár helyett „vár“ a neve. Ősi nyomát Ortvár romjai őrzik a Szirdárja mellett.

Nyelvünkben is megmaradt a vár kifejezés, bár a felépítmények egy későbbi magasabbfokú alakzatára tapadva.

A gör kifejezés is megtalálható nyelvünkben a kör, görbe, jászosan lágyítva györ, gyűrű, de még a „gyer-mek“ szónak is ez adta meg alapját, miként az angol is „görl“, a francia „gar-szon“, a német „kerl“ kifejezést használ a fiatalságra, ámbár ezek most már régi idők óta nem gör-ök lakói, melyet valamikor benépesítettek. Ezen ne csudálkozzunk, minden nyelv kiinduló pontja az első emberrel kezdődik.

A vizet jelképező „d“ hang a „g“ hang egyenes lágyítása, az ázsiai folyók „dár“ nevében jellemzően érvényesül. A „dár“ mint folyó neve Európába is behatolt azokkal az ázsiai népekkel, melyek azt benépesítették. Vándorvonalukat jelzi a Balkán „Várdár“ folyója egyéb vízmenti helynevek, mint Dárda, Darány ez ősrégi kifejezés megörögzítői, ép úgy, mint a magyar ár, áradat, víznek árja, rövidítve.

Ezen apró mutatóványok, ősnymok, melyekből az első embercsoportok nyelvbeli fejlődésére lehet következtetni; nagyon távoli időkre kell visszagondolnunk, amidőn az első emberek egymást megérteni, tanítani tudták, tapasztalataikat örökölni hagyhatták utódaikra, azok mindezekben épülve, bizonyos kultúremelkedés útjára léphettek.

A nyelvnek, a beszédnek kifejlődése adta meg az embernek

az életerőt, az összetartást, küzdelmeinek sikerét, ez tette a Földön a teremtmények urává.

II.

Minden élőlény a Földön megkívánja a neki megfelelő talaj és éghajlati viszonyokat, amelyben élni és fejlődni tud, ennek szép példája zajlott le a mult században egy fenyőerdős területen, ahol a melegebb éghajlatban a fenyő nehezen tengődött. Az erdőség a tűz martaléka lett, senki sem gondolt felújításával és pár év múltán magától sűrű bükk és gyertyán erdő növekedett helyében, az éghajlat ekkor már ezeknek felelt meg.

Az ember is ott veti meg lábát legelőször, ahol kedvező viszonyokra talál, mint elviselhető légkör, világító és melegítő Nap, termékeny föld, jó víz és levegő.

Természetes gondolkodással könnyen érthető, hogy ott, ahol a Földtekén a legnagyobb tömegű szárazföld képződött, ott érett ki a földszíne legelőször a növény és állatvilág részére. Ez pedig Ázsia volt, ahol óriási területek és hegylejtők 3—4000 méter magasan fekszenek a tenger szintje felett, tehát vastag földréteg zárja el a Föld belső tüzeitől, melynek kilövelése ezredéveken át a földszínt átalakító és fejlesztő befolyása alatt tartotta. Bár Ázsiának is vannak laposabb nyulvái és szigetcsoportjai, mint India és Japán, ahol vulkanikus erők még manap is zavarják a rendes életet, de annál több benne a megnyugodott, kiértett terület, ott van pl. Kisázsia, közel 2000 méter átlagos magasságával, az emberiség legrégebb nagyfokú kultúrájának fészke lett, Kinát nem is említve.

Európa talaja földtanilag sokkal később került nyugvópontra, mint a nagytömegű Ázsia, így az ember fejlődésére sokkal később vált alkalmassá. Európának vékony földrétege, mely 200 méter átlagos magasságot mutat, kevés biztonságot nyújthatott abban a korszakban, amikor a vulkanikus erők túltengése azt a tömredék tűzhányó hegyet alkotta, hogy azok lávatömegeinek kifolyó csapjai legyenek. Milyen lehetett abban a korszakban Európa levegője, telve füsttel és korommal, mely a Napot többnyire elsőtétíti. A Föld belső tüze uralja Európát, nem a Nap.

Bányászok akadtak olyan szénrétegre, amelyből hiányzott a megszokott növénystruktúra, ez csak ennek a kornak koromlerakódása lehetett.

Ezen átalakuló forró korszaknak is meg volt a növény- és

állatvilága, mit a paleolit és neolit rétegek kövületei és csontmaradványai mutatnak.

A földet ellepte egy óriáslevelű pálmafaj, e pálmaerdőben él hétféle ugró vagy repülő sárkány-szörnyeteg, ezek összeillesztett csontmaradványai ma is bámulat tárgyai a muzeumokban.

Érdekes, hogy a Föld összes népeinek meséiben él a sárkány fogalma és a sárkány képzeletbeli alakja meglehetősen összevág a tudomány nem is oly rég felfedezett sárkányaiével. Pedig jól tudjuk, hogy az emberi képzelet újat alkotni képtelen, csak a már meglevőt alakíthatja, összeillesztheti, nagyíthatja, módosíthatja, de annak bármely részletén is meglátszik, hogy az már létezett.

Hogyan juthatott az emberiség a sárkány fogalmához, ha nem lett volna meg az összekötő kapocs ezekkel az ősrégi igazi sárkányokkal? Alig gondolhatunk arra, hogy azt a hitvány gyíkot nagyította volna meg képzeletben oly óriássá, felszerelve körmös lábakkal, denevér szárnyakkal, mert egyedül a gyík hasonlít némileg ezen szörnyeteghez. Az összekötő kapcsolat bizonyosan megvolt azzal az ősrégi korral, melyből az ázsiai népek a sárkány fogalmát kialakították és ami ennek óriási kultuszát mai napig fentartotta különösen Kínában és Japánban.

Volt egy ázsiai népcsalád, a Trákok, akik magukat egyenesen a sárkány ivadékaiknak tekintették, ez nevükből is látszik: drák, drach, drakuli, a régi magyar „tárkány“ összefüggően hasonlít a Trák névhez; ezen népcsalád későbbi korban Európába is beszivárgott, magával hozva még egy másik „sárkányt“ is, és pedig a dús aranydiszítést a ruházaton, az aranyékszer viseletét, lehet, hogy e kettő együtt harapózott el általuk Európában, de lehet, hogy a sárkány fogalma már megelőzte őket itten, mert annak a régi sárkányvilágnak itt Európában volt már ember szemtanuja, mégpedig a „neander-ember“, megkövült alacsonyhomlokú koponyáik tesznek róluk tanuságot, mint annak a tűzvilágnak barlanglakóiról, akiknek a „tűzönpattogott“ kőkalapács volt a fegyvere, ezzel szállt síkra a barlangi medvével és a sárkányokkal. E tűzvilág volt életük mindaddig, míg lassacskán letompult a vulkanikus erők feszítőereje, amíg végleg kitombolta magát hosszú időre, eldugultak a kráterek, nyugalom állt be Európa felszínén, csendes ütemben alábbhagy az általános forróság, tisztulni kezd a levegő és ez addig folytatódik, amíg átesap a tűzvilág ellentétébe, bekövetkezik az általános eljegesedés korszaka.

Dante pokla egy képen tárja elénk a tűz és jég kínzó hatását, a jelenkor emberének, kik a mérsékelt világban élünk, de más

szemmel kell a neander emberre tekintenünk, aki tűz között született, és lassú átmenettel az eljegesedés felé megszokja az új légkört, az idő elég hosszú ahhoz, hogy ivadécai észrevétlen átalakulhassanak az új környezethez, az ujan megjelenő növény- és állatvilághoz, csupán csak mesékben tartják fent annak emlékét, hogy őseik sárkányokkal verekedtek. Ha ezen kései utódok, talán már mint törpe erdei manók megérték az időt, amidőn a magashomlokú fehérember megjelenik Ázsiából, és ha állatias félelem helyett összebarátkozás fejlődik ki közöttük, úgy valóban megelőzheték sárkánymeséikkel a trákokat.

Képzeljük el azt az ősrégi állapotot, amikor a gondolkodó és beszélő embernek, nem jutott egyéb szórakozás nappali küzdelmei után, mint a pihenés és a „mese“, ez utóbbinak kell, hogy fontos szerep jusson az ember kultúrfejlődésében.

A szórakozás vágya veleszületik az emberrel, a gügyögő kisbaba még kicsi játékát is félretolja, ha mondhatja „anyika meséljen!“ Órák hosszat eltudja hallgatni kipirult arccal. Ma sincsen egyéb szórakozása millióknak, bár a városok lakóit az utóbbi 40—50 esztendő sok mindenfélével igyekezett a mesétől elvonni. Abban a korban, amikor még a mécs világítása is alig létezett, mi lehetett egyéb a sötétség beálltával, ami az álmat megelőzte, mint a mese, — és ez élt és virágzott, megmaradt az utókorra, mesemondók és regösök részére kenyeret is adott.

Igy jutott el hozzánk a mese csatornyáin keresztül, mely behálózta az egész emberiséget, nagyon sok minden az ősidőkből, amit mi jelenleg bámulatunkban merész képzeletnek tartunk.

Egy angol tudósnak feltűnt néhány európai mesében a „Kígyókő“ szereplése, mit egy lehetetlen elképzelésnek tartott. Kutató hajlama nyugtalanította, elutazott egy indiai barátjához, tudva, hogy ott van a kígyónak hazája. A benszülöttekkel összeköttetésbe lépett akik tudtak egy száraz vízmederben található, este foszforeszkáló kavicsról, amit a kígyók, ha hozzájuthatnak, egész nap szájukban melegítve, a sötétben maguk elé tesznek, hogy ezzel odacsalják egy röpködő óriás szunyog-féle rovar himenű raját, ennek nőténye jánosbogár-szerűen foszforeszkál, ez szolgáltatja a kígyó esti lakomáját. A tudós mindenről meggyőződött, sikerült megfosztani egy kígyót a „Kígyókőtől“ szegény vagyonbukott életveszélyes védekezése dacára. Hogyan juthatott volna a kígyókő képzelete hozzánk más módon, mint a „mese“ csatornyáin keresztül.

III.

A természet örök törvénye, hogy a teremtmények másneműekké, másfajtájukká átváltozni nem tudnak, mint aminőnek teremtvé lettek. A fejlődés, átalakulás, elsatnyulás, vissza- vagy előrefejlődés a viszonyok hatása alatt annál természetesebb.

A természet titka, amidőn ugyanazon anyagok, ha létrejöttek más-más viszonyok között történt, még a külső hasonlatosságot is elveszítik egymás között, akár a gyémánt a kőszénre, vagy a szindus márvány a mészégetők durva kőzetére mit sem hasonlít, ki hinné alapanyaguk azonosságát. Az öntött vas, akár tűzhelylap, vaskályha vagy vasalónyelv, csak az, ami a svéd hajszálrugó, amelyik a zsebórákban működik, bár ennek kilója közel 200 ezer pengő, — ki hinné, hogy csupán csak a vashan levő szén aránya változott, ami a különben gyúlékony vasnak mint elemnek, egyéb lényegtelen elemrészecskék mellett legfőbb tartozéka. Igaz, hogy ezen szén arányának megváltoztatását itt már nem a természet, hanem az emberi tudomány hozta létre.

A mezei vadvirágok hova fejlődtek a műkertészek ápoló keze alatt, minő színpompában növesztik virágaik kifejlesztett szirmait. Mi lett a vadrózsából, az a száz és száz-féle illatozó csodarózsa, mi mindent tudnak létrehozni a szemzéssel, ojtással, amidőn egy törzshöz növesztett idegen ágak vagy hajtások más nedvkeringési viszonyba és némileg elütő táplálékhoz jutnak. Ezekkel szemben a rózsának magva, ha mindjárt éveket igényel is, amíg kisarjad, bizony csak vadrózsát hajt, hacsak nem „moharózsa“, „hónapos-rózsa“ vagy „zanzibári tűzrózsa“, mert ezek ép oly alanyok, mint nálunk a vadrózsa, biztosan messze idegenből vetődtek ide hozzánk.

A gyümölcskertészek sem maradtak vissza, találkoznak pl. a tojás nagyságát megközelítő zamatos szilvával, de azért magva csak közönséges szilvafát hajt, azt az alanyt, amire a nemes ágak beojtva lettek. A természet titkát el lehet lesni, javunkra fel is használhatjuk, de megváltoztatni nem tudjuk.

Az állatvilágban sincsen másképen: az öszvérnek sohasem volt, nem is lesz saját csikaja, alakját anyjától-apjától egyaránt szokta örökölni, egyben tanuságot szolgáltat, hogy a ló és szamár rokonfaj állatok. (Most kísérleteznek a ló és a zebrával, szeretnének kifejleszteni olyan lovat, melynek zebra-gyorsaságú lábai lennének; — nagy haszon a lóversenyeken, míg a kifosztott közönség le nem leplezi.)

Mindezeket átértve és megfontolva könnyen bírálhatjuk el azt a sokat vitatott és fejtegetett kérdést, vajon az ember nem-e a majomtól származott: — hacsak a természet azokkal szemben, akik ilyen feltevést felszínre hoznak, világga kürtölik és el is hiszik, kivételt nem tett, — úgy bátran megadhatjuk a tagadó választ.

A büszke fehérember nem szívesen vállalja rokonának a szerecsenyt, pedig ezek az afrikai légkörnek évezredes hatása alatt lettek feketék. Hiszen csak egy hónapi divatos napkúra mennyire barnává sűti hölgyeink tejfehér arcbőrét.

Azt tartják, hogy az afrikai meleg és ritka légkörben a tüdő működése is más mint nálunk és a kilélegzés szénsavából egy hányad szénalakban a bőr alatt feketés lerakódást állandósít, ami a bőr lesülését csak fokozza egy sötét színárnyalattal. Az azonban bizonyos, hogy a néger gyermek születésekor alig különbözik színben a mi csecsemőinktől.

A viszonyok óriási hatása a benne élő teremtményekre mindenkép megnyilatkozik. A nálunk cserébben dédelgetett azália Ciprus szigetén akkora fa, mint itten egy rendes akác. A dalmát kanozai platán, Európa legnagyobb fája, törzsének körülete 21 lépés, koronája oly óriási, hogy alatta annak idején Napoleon két százada táborozott. Ma is elfér alatta könnyedén egy nyári vendéglő, cukrászda, bábossátor, tánchelyiség stb. De van is e fának talajforrása és meleg légköre.

A palermói fűvészkert hírneves fikuszának törzse nincs ugyan méteres átmérőjű, de mint minden rendes fának, úgy ennek törzséből is sugárszerűen hajtottak ki az oldalágak köröskörül, melyekből néhány méternyi távolságra gyökerek ereszkedtek a földre, ezekből melléktörzsek lettek, így óriási koronáját ma már jóval huszon felüli törzs tartja, melyekből a belsők emberderéknyi vastagok. Ezen fa nől tovább köröskörül, terjeszkedik mint valami kúszónövény, hűvös oszlopcsarnokot alkotva nagyterjedelmű koronája alatt.

Ennek a fikusznak is bizonyára meg vannak a megfelelő életviszonyai.

A mi cserébben nevelt fikuszaink bár sokkal nagyobb leveleket hajtanak a napi gondozás mellett, mint a természetre bízott palermói, de azért ha tudnának találkozni, alig ismernének egymásra.

IV.

Amikor Európa még kormos tűzvilágát élte, akkor Ázsia már régesrégen az éltető Nap uralma alatt állt.

Volt-e külön Paradicsoma az első fehér emberpárnak, egy másik a sárga és egy harmadik a sémi fajoknak, ezt még a vilámlás fénye sem tudja megvilágítani. Ázsia területei elég terjedelmesek ahhoz, hogy elférjen rajta akár három Paradicsom is, de ennek ellenében az idő is elég hosszú ahhoz, hogy egy Paradicsom is elég legyen az emberiség lassú elszaporodásához.

Jelenleg ugyan e három emberfaj szemmel látható jellegkülönbséget tüntet fel, de a különféle talaj és légköri ellentétek, a létfenntartás viszonyainak hatásos befolyása alatt, ilyen jellegváltozások nagyon is érthetők, amikor elszakadásukat egymástól év tízezrek választja el.

Mindaddig, amíg az emberek a természet lágy ölén gond nélkül élhettek, nem kellett fejüket törniük a létfenntartás körül, de ennek is véget vetett idővel az elszaporodás, melynek hathatós nyomásától a legtermészetesebb és legegyszerűbb módon a terjeszkedés által szabadult meg.

A népféleslegek megszállják azon szomszédos területeket, amelyek megszokott létfenntartásukat biztosítani tudja. Így népesedik be lassacskán minden alkalmas terület.

A szaporodás tovább folytatódik és rákényszeríti az embert bizonyos kultúrának felvételére, amely őt elsősorban az élelem megszerzéséhez juttatja, ép úgy olyan vidékeken, mely szükségessé teszi a hideg elleni védelmet, a ruházkodásra. Hogy az ember a kultúra göröngyös útjára kényszerült rálépni létfenntartása érdekében, annak nagyon szép példái maradtak meg az őskorból az állatszeliidítés, annak kitenyésztése házi állatokká, továbbá egyes növényfélék rendszeres kezelésének, mondhatók termelésének ősrégi nyomaiból.

A szaporodás nem szünetel, annak gátat vetni nem tud semmiféle sívár életviszony, melybe embercsoportok belesodródtak. Láthatjuk ezt mai napon is földhözragadt szegények nagyszámú családjában. Azok a néprétegek, melyek kevésbé termékeny területre szorultak, azok bírták legnehezebben a szaporodást elviselni.

Ázsiának ilyen területe lehetett a mai Gobi-sivatag, jelenleg csupa kömező, de évtízezrek előtt az is másként nézett ki, ép úgy, mint a szomszédos Turkesztán vidéki homoksivatagok, melyek

magas kultúrának nyomait temették el, hatalmas építmények alapjai kerültek ki alóla, bõrlapokra karcolt jegyzetírásokkal. (a brit múzeum ritkasága.) Hogy a Gobi-sivatag is lakott volt az őskorban, arról kezdetleges, de azért szépművű kőszobor maradványai tanúskodnak. E szobrok ruházatán magyaros zsinórdísz észlelhető.

Az a népcsoport, melynek éltető mezőföldjét kövek veszik körül, mely nem ismer egyéb szerszámnak való tárgyat, mint a követ, mely évezredekig tölt el kövek között, nem hozhat létre mást, mint a kőkultúrát. Ennek találóan szemléltető képét megtekinthetjük, ha a dalmát Szebenikóból kirándulunk a Kerka víz-ésésekhez. A keskeny megnövelt tengerpartot átszelve, egy kőfensíkon visz az út keresztül. E nagy terjedelmű síkság, mely közel egész Dalmácia hosszát követi és szélességében a Bosnyák hegyekig terjed, úgy néz ki, mint egy megkövült hullámozó tenger. Azt állítják, hogy valamikor e kömező nemes cipruserdőnek adott életet, fáját a velencések Atilla korában szállították el városuk cölöpépítményeire, azóta hordta el a szél a sziklák közül a termőföldet. Most még fűszál is alig látható, hacsak egyes hajlatokban nem. A hosszú úton egy falu-félére lehet akadni 8—10 házzal, bár az út szélén épültek, de azért gyakorlott szem veszi csak észre, mert ugyanolyan színű kőlapokból van a ház összeróva, mint a kömező, ajtót, ablakot nem látni rajtuk, belső felszerelése, ülő és fekvőhelyük minden kőből van. A mai korban néhány órájárásra a várostól élnek emberek félig kőkultúrában.

Ázsiában a Gobi-sivatag vidéke lehetett az a terület, ahol a felszaporodott emberiség, dacára magas színvonalú kőkultúrának legelőször volt kénytelen vándorbotot ragadni, más vidékre elköltözni, hogy megélhetését biztosítsa.

Így került be hozzánk Európába, mely mondhatnám majd csaknem lakatlanul hevert parlagon, a hosszas földtani nyugalma után az első fehérember, kifejllett kőkultúrájával, ez volt hivatva benépesíteni elsősorban és megalapozni Európa legrégibb kőkorszakát.

V.

Nem szabad azt hinnünk, hogy a kőkör emberei egyéb emléket nem hagytak volna maguk után hátra, mint kőeszközeiket, agyagedényeiket, melyeket a muzeumokban szoktak felhalmozni, sok minden egyéb maradt még ezen ősemberektől, a mai nemzedékekre, olyan dolgok, melyek ma is élnek, ha mindjárt tízezer

év választ is el létrejöttük idejétől; ilyenek például az egyes községek nevei, melyek a kőkori családok letelepedésével születtek. Hegyek, völgyek, dülők, területek elnevezései ősrégi hagyományok, ivadékról ivadéokra maradtak fenn, nem szólt abba bele soha semmiféle törvény vagy erőszak, egyik népréteg átvette a másiktól.

A régi bevándorlások nem a háború jegyében zajlottak le, békés családok keresték a megélhetést ahol megtelepedtek, senkinek nem esett bántódása, az ismeretlen fogalom volt előttük. Nagyon sok ősi hagyatékot rejtenek az egyes családnevek, tudva, hogy az első embereknél az összetartás az összekapcsolódásnak egy szoros köteléke volt a család fogalma. A családból fejlődik ki a rokonság, melynek szilárd összeforrását megkövetelték az akkori életviszonyok. Azt a feltevést elfogadhatjuk, hogy ezen családcsoporthoz nevet kaptak, már akkor is megkellett különböztetni egyiket a másiktól. Azok az egytagú családnevek, melyek a nagy néprétegben ma is fellelhetők, ősrégi származásukat nagyon is magukon viselik. Mindezek nyitott könyvként hevernek azok előtt, akik ebből olvasni tudnak.

Örömmel vettem tudomást Dr. Much M. tudósak nem régi kijelentéséről, mely szerint: „mai községeink legtöbbje prehisztórikus előzményeken alapszik.“

Hogy ezt rég felismertem, ezelőtt 17 évvel már megjelent első könyvem mutatja. Hasonló helyzetben vagyok „Lesley“ nyilatkozatával: „minden új korszak más-más nép bevándorlásától támadt.“ Amit már régóta hangoztatok a muzeumokban, ahol az összegyűjtött kő-, bronz- és vaskorszakok tárgyai oly élettelenül hevernek, hogy minő más volna ezeknek hatása a szemlélőre, ha tudni lehetne azokat a népfajokat, nemzetségeket, amelyek ezeket készítették és meghonosították. Ezt megtalálni nem tartom lehetlenségnek, csak össze kell illeszteni az itt heverő ősi hagyományokat és megmaradt nyomokat, azok összefűzött szálat elvezetnek bennünket a kívánt helyre.

Egy kb. kétezeréves görög feljegyzést sem hagyhatunk figyelmen kívül, mely arról tesz tanúságot, hogy az ő ókori megtelepedésük idejében még mindig tartó ázsiai betelepülések Európába olyképen történek, hogy egyes családcsoporthoz maguknak kiválasztott helyen állandó lakást építenek, annak környékét használják és művelik, és ezen telep rendszerint a család nevét veszi fel és tartja meg.

A szaporodással ezen telepek idővel községekké, városokká

fejlődnek, megtartva eredeti nevüket. A családnevek fontosak az ősnymok között.

A család ha nagyon elnépesedik, akkor az képezi az összetartó törzset, köztük az összekötő kapcsolatok szilárdak. Megállás azonban itt sincsen, a törzs is kiszélesedik, hogy lassacskán egész „nemzetség“ legyen belőle. A nemzetség összetartása már tágabbkeretű közérdeken nyugszik, amidőn idők folyamán az emberekben ki-fejlődik a tulajdon fogalma és érzése, ez megnyilatkozhatik a legelésző állataik vagy a területek megvédése körül, de még inkább, ha egy nemzetség bizonyos kultúrát, mondhatnám mesterséget űz, melyhez az egész nemzetség szoros összefogása szükséges.

Annak az igényeket alig ismerő ősembernek viszonyairól, melyek között életüket tengették, a mai kor embere csak nehezen tud magának képet alkotni, bár ma is élnek Szibériában népek kizárólag szárított halon, vagy oroszok nagy területen, káposztán és kevés kenyéren; Afrikában nem egy néptörzs él a legkezdetelegesebb kőkultúrában.

Magam is tettem 1887. évben Kolozsvárról egy érdekes kirándulást a „Hideghavasokra“, útközben a világtól olyan elzárt vidéken, ahol az emberek felfogása és életviszonyai sokban emlékeztettek a kőkorszak emberére.

Kocsin mentünk hárman kirándulók Gyalu községbe, ott felfogadtunk egy szekeret, melynek gazdája bennünket kora reggel indulva, a magas Magurára volt viendő. Órák hosszatt haladtunk egy kies völgyön át, azon a vidéken, ahol 48-ban az ellenünk úszított oláh felkelők Vasváryt megölték. Végre is megérkeztünk a Magura lábához, most kezdődött a kapaszkodás fel a hegyre, a szekerről mindannyian leszállva, gyalogosan.

Már belefáradtam az órák hosszú hegymászásba, amikor megpillantok egy oláh legényt, ki lovát vezetve utolért bennünket. Odaintettem, és elővettem egy húszkrajcáros ezüstpénzt, megkínáltam vele és mutatom, hogy felülök a lovára. A legény rázta a fejét, hogy nem lehet. Elővettem még egy ezüstöt, akkor is csak rázta a fejét, én megtoldottam egy harmadikkal, hogy meglágyítsam a szívét de mind hiába. Ekkor hátraszólt egyik útítársam, aki erdélyi lévén, ismerte a viszonyokat: „ne pénzt kínálj neki, hanem adj egy pár szivart!“ Erre elővettem a hasoncélokra magunkkal vitt rövidszivarokból öt darabot, ennek összértéke 10 krajcár volt, odanyújtom a legénynek, aki azt két kézzel kapta ki markomból és vigyorogva emelt bele a fanyeregbe.

Ilyen egy ember életfelfogása, aki éveket tölt elzártan a hegyekben.

Felértünk a Magura magas fensíkjára, a faluba, ahol az egyes házak kilométeres távolságban elszórtan fekszenek szanaszét. A 70 éves kisbíró lett a vezetőnk, mert ő tudta az utat a Hideghavasokra. — amíg beszerezte számunkra a szükséges három mokány lovat, addig betértünk Jankuhoz, egyedül ő tudott magyarul, némi útbaigazítás irányában. Szívesen látott, bevezetett csinos állami erdőslakásába, meghívott kései ebédre, savanyútejre (ez ennek a vidéknek általános eledele), csinosan tálalva, külön evő-szer és tányér, jó hangulatot keltett. A betálaló 10—12 évesnek látszó ványadtképű leánykáról Jankut megkérdeztem, hogy nem-e unokája? Óh dehogy, ez már egy év óta asszony, egy rokonomnak a felesége, csak nálunk van, amíg hozzáerősödik; — hogy lehet az, kérdém, ebben a korban tilos házasságot kötni. Tetszik tudni felfelé, árvalány, szép vagyonka jutott rá, azt kellett rokonom részére biztosítani, a pópá aztán megcsinálta egy pár malacért. Ez a Janku állami erdős, unokája volt annak a Jankunak, aki 48-ban vezére volt a felkelő oláhoknak. Vezetőnk megérkezett a kibérelt lovakkal és megindultunk lefelé egy mély völgybe, hol átgázolva egy patakon, a Hideghavasok sziklás lábához értünk. Lóháton könnyen ment a kapaszkodás, az ösvény oly meredek helyen vitt sziklás talajon felfelé, hogy gyalog nem vállalkoztam volna rá, ezt csak az erdélyi hegymászó lovak bírják macska-ügyességű ugrásaikkal. Már sötétedni kezdett, mire ösvényünk befutott a hegyorom magas fenyőerdejébe, ahol csakhamar utunkat állta egy kidőlt óriási fenyőfa, mely az ösvény felett néhány arasztnyira keresztbe feküdt métereken felüli átmérőjű vastag derekával, egy olyan meredek helyen, hogy azt sem felfelé a gyökérnél, sem aláfelé megkerülni gyalog sem lehetett.

„Vége van a kirándulásunknak“ kiáltottam, kielőszőr vettem észre az elháríthatlan akadályt. Tanácstalanul álltunk meg előtte egy ideig. „Próbáljuk négyen megingatni, talán megcsúszik e meredekségen lefelé“, indítványoztam. Hozzáfogtunk, a törzs nem mozdult, de mindannyunk keze belesüppedt a fába könyökig, el volt korhadva, könnyen szétrugdostuk más eszköz hiányában. Elgondoltam, hogy legalább 10 esztendő kellett ahoz, míg elkorhadt e hatalmas fenyőtörzs és ez idő alatt az ösvényen nem járt senki.

Este 9 óra felé elértük a hegy magas fensíkját, ahol a tulajdonos, gróf Andrássy Gyula emeletes, fából összerót gyönyörű

lakóháza állt, mit előző évben vett egy kiállításon, hol erdészeti pavilonként szerepelt, darabonként szállították a hegytetőre, de nem azon az úton, amerre mi jöttünk, hanem a hegy ellenkező oldalánál, hol gyönyörűen kiépített szerpentin vezet le a Jára vizéhez. Volt ott még vagy 10 szobás vendégház is, ahol mi is megháltunk.

Az inas mindjárt befűtött a cserépkályhába, július 25-én, erre szükség volt a korai felkeléshez a Hideghavasokon. Reggel ablakunk előtti füves tisztást megvilágították a felkelő napnak sugarai, a fűszálakon megfagyott harmatesöppökön megtörve olyan elragadó színekprázatát játszva, mintha briliánsokkal lett volna a tér meghintve. Ehez hasonlót nem minden nap látni.

Elhagyva e szép helyet, széles erdei utunk vitt a fensik pár száz holdas tisztására; az erdőszélen piruló eper lecsalta útítársaimat, a vezetőt is, magam előlovagoltam csendes lépésben, utánam a három ló libasorban. Alig pár száz lépésre érve látok az erdőből oldalt előtörni egy hatalmas szarvasbikát, mely egyenesen felém tart. Lovam megbokrosodik, vágat az erdő felé, én az első dombhajlatnál lebillentettem magamat róla, a síkos fűvön lecsúsztam a gyalogútra, átugrik rajtam a három gazdátlan ló, kis várta a szarvas is. Sértetlen keltem fel helyemről, ahova futva érkeztek meg társaim. Hogy került ide ez a szarvas, hisz Erdélyben tudtommal nincsen? Lovaink eltűntek, a szarvast nem tudtuk elűzni, ha dobáltuk hantokkal, kétlábra állt és öklelözve jött felénk, oláh vezettőnk „drakuli“ kiáltások között tűnt el az erdő egyik bokra alatt. Nehezen tudtuk a málnásban elbujt lovainkat megkaparítani és megszökni a szarvas elől, mégis csak lejutottunk a Jára vizéhez, hol a gróf főerdésze, kedélyes reggelizés közben elmondotta, hogy a „Frici“ a gróf hozta magyarországi uradal-mából évekkkel ezelőtt, egymagában éldégél itten, de ha lódobogást hall, úgy arrafelé tör, mert gazdája és vendégei, ha jönnek vagy mennek a sárga mokány lovaikon, nem hiányzik zsebükből a kockacukor, mit a Frici nagyon szeret ropogatni.

Hazafelé tartva elvetődöttünk egy ismerősünk fűrészmalmába, megmászunk egy helyet, bolyongva az erdőrengetekben, vigyázva az irányra, hogy visszataláljunk. Az erdőség sötét mélyén találunk egy nádból összerót sátorfélét, mely előtt fatuskón ült varrogatva egy igazi kőkori, csapzott feketehajú leány, darócha burkolva, haján és nyakán csigákból összetűzött fűzér ékeskedett, csak néztük és bámultuk, míg bennünket észrevéve, ültő helyéből ugrotta át a méteres palánkot, mi lakóhelyét körülvetve, őzgyor-

saságú bocskoros lábaival néhány pillanat alatt eltűnt szemünk elől, — csak egy álomkép maradt meg utánna a kőkori emberről.

VI.

Európa első benépesítőinek vándorvonalát nemcsak neveiknek hátrahagyása jelzi az egyes telepeken, de mutatják elhúnytjaik fölé emelt kunhalmok (Kurgán) sorozatos láncolata, ez lévén a kőkori embernek temetkezési szokása.

A vándorlás, mely lassú terjeszkedés alakjában hosszú időközön keresztül, területről területre hatol előre, a Balkasz, Aral és Kaspi tavak észak-keleti síkjait mutatja a legtermészetesebb útvonalának, amíg a Fekete tenger pusztaságait eléri, ezeket elhagyva, a Kárpátokba ütközik, annak keleti lejtőin hosszú ideig megállapodik. Századok kellenek ahoz, amíg ezen vándorvonal alkalmas helyeit benépesítik, a Kárpátoknál terjedelmes megtelepedésük kifejlődik.

Miként a nyomokból leolvasható, e népek saját magukat, mint a föld lakói, a föld népe, „g“ hanggal nevezték el, e hang kiejtése egymagában nehézkes lévén, „gál“ alakura toldották meg, de lehetséges az is, hogy saját lakásuk „gár“ nevét használták, csak idővel lágyult el a kemény „r“ „l“ hanggá, miként a mai gyermekek első beszélő éveikben „l“ hangot mondanak a nehéz kiejtésű „r“ helyett.

Azt a tünetet, hogy a bevándorló ősnépek nevüket a földdel hozzák kapcsolatba, még néhányszor látni fogjuk.

A terjeszkedés, a Kárpátok aljáról tovább folyik, mi sem természetesebb, mint hogy annak zöme a déli irányt követi, így jutnak el folyóvölgyeken át a Dunáig, ahol Galac nevű város nagyobb megtelepedésüket jelzi, miként a Kárpátok lejtőin maig is fentmaradt a Galicia elnevezés. E népek terjeszkedési vonalán találjuk a Várna nevet, Bizanc legrégibb ősi városrésze Galata, tőle délre nyulik a tengerbe Galipoli félsziget, de ellepik az egész Görög félszigetet is, ahol ezredéveken át zavartalanul élnek, úgy, hogy a későbbi görög hatalom és műveltség megszilárdulása után is megtartja saját jellegét, a görögök a népet maguk is galluszoknak nevezik, de saját tartományukat is Hellasznak.

A gál név a kései idegenek nyelvjárásával több változatban maradt az utókorra, mint gall, hall, hell, vál, vell; vall, gallen, hellen, vallon, stb.

A Várdár folyó völgye nyújtja a legjobb vándorvonalat, hogy a Balkánt eltöltve ismét a Dunához jussanak.

A Duna és mellékfolyóinak völgyei már elvezetik őket mindegyiké a lakatlan Európába. Évezredek telnek el, de lassanként mégis csak elnépesedik egész Európa, még az Angol szigetek is. Ebből az időkből maradt vissza ott is, Ausztriában is a Velsz telep-név, vagy az elterjedt Hall, Hallein Hallstadt, Halics. Holics, a magyar Halas is inkább ide sorozható mert sehogysem adhatta jellegét a berkeknek másodrendű hala, ami azon a vidéken mindenfelé előfordul. Paris és Lozan helynevek 5—6 helyen találhatók, mindezek a gál népek telepeit jelzik.

A spanyol félsziget is a gálok nagyarányú betelepülésével juthatott ahoz, hogy ott is egy terület Galicia nevet viselje, Portugál értelmében nem is lehet más, mint port-u-gall, = „Kapu a gálokhoz”. Franciaország, mely más népek áradatától sok időn át meg lett kímélve, mint Gallia, teljesen a gál népek jellegét viselte. Ott is van egy a Várdár folyóhoz hasonfekvű „Vár” nevű folyó, egész megye ezen néven szerepel. A belgák magukat valloknak tartják. Az angol nép koponya-alakzata 40—45 százalékgig gál típusú, néhány kerület, úgy a francia tengerparti felvidék, majd csaknem szintisztának mondható.

A gál népek, amíg ők voltak Európa egyedüli lakói, addig saját megszokott kőkultúrájukban éltek, azt folytatták és fejlesztették aszerint, amint más-más alkalmas közethez jutottak. Így leljük meg hazánkban a kemény obzideán szerszámokat, mint vésők éleit, a volt vasmegyei Borostyánkő ilyenmű közetének bányászatából, mit az ott talált kőkori koponyák és egyéb hagyományok világosan mutatnak. Ott vannak a borsodmegyei nagy tűzköleletek, ezek magas fokra emelték a kőkultúra hasznosítását, finom éles szerszámokat, nyílhegyeket szolgáltatnak. Remek szép kőeszközök tárháza az Alduna mente, a verseci múzeum büszkesége.

Ezen szintisztia kőkultúra csak addig tart, amíg más népáradatok vándorútja szintén Európára irányul, hogy itten megtelepedjenek, de ezen népek más kultúrában fejlődtek vándorló sokasággá, még pedig a vas- és bronz-kultúrában.

Itt Európában találkozunk a kettő, mindegyiknek megtalálhatók itt az alapfeltételei: a kő mellett a vasérc, a bronznak a réz és az ón.

A kő nem sokáig állja a versenyt, a többet és jobbat nyújtó előnyösebb vas és bronzsal szemben, a gál népek is felhagynak

apránként a kőszerszámok csiszolásával, beolvadnak, meghódnak az új eszmének, elsajátítják annak készítését, iparkodnak túltenni mestereiken, így fejlődik ki együttesen az új vas- és bronz-kultúra. Szép emléket hagyta ennek az osztrák Hallstadt, ahol a hall vagy gál népek oly szép bronztárgyakat készítenek, hogy külön korszakot szántak neki a régészek.

A későbbi történelmi korban, amidőn a rómaiak a görögökhöz hasonlóan magas műveltségre tesznek szert, maguk alá gyűrik fél Európát, a gál népeket „Kelta“ névvel ruházták fel. E nevet adták nekik, mint sátorlakóknak, tehát akkor már elhagyták a „gör“ otthonaikat. A német is celt néven nevezi a sátort, az ő satt (Schatten) szava, ami árnyékot jelent, a sátor kifejezésben ösere található, mert az árnyék és a sátor nagyon szoros kapcsolatban van.

Maguk a gál népek biztosan nem vettek tudomást a rómaiak kelta elnevezéséről, úgy lehettek vele mint ma az albánok, a fehér hunok ivadékai, akik Albániát csak a maguk régi nyelvén ismerik mint „Vojnőzsa“ (voj jelentősége magyarul vaj), bár minden más nyelven a latinoktól eredt Albániát használják.

Ez hasonló egészen a gálok „kelta“ elkereszteléséhez, még abban is hogy ezt a lakás, tehát egy külsőség szülte, mint az albánoknál a fehérszínű kabát viselete, — hisz éppen azért fehér hunok — az elkeresztelést albusz-fehérre. (Nálunk is a nép régebbi fehér kabátviselete adta a nevét Fehér vármegyénknek, ők is fehér hun ivadékok.)

A gál népek adják Európa jelenlegi népességének alapanyagát, a létező sokféle nemzetbe beleolvadva.

Ha mindjárt a gál népeket követő egyéb bevándorlók némileg más nyelven beszéltek is, mert a nyelv, mely napjainkig állandó fejlődésben van, még ha egy törzsből szakadt is ki, azonnal eltávolodást mutat, mihelyt más-más viszonyok vagy körülmények közé kerül, amennyiben az állandó fejlődést e viszonyok irányítják; az új bevándorlók megtelepedésük új viszonyai közepette, kellett, hogy átvegyék a gál népek nyelvéből az előttük eddig ismeretlen újdonságok és fogalmak neveit, mert sokkal könnyebb a meglevőt eltanulni, mint mindenre új elnevezést kitalálni. A nyelvek összeolvadása elkerülhetetlen és ezen az úton leljük meg mostani nyelvünkben azt a sok szóhasonlatot, amely gyakran távoleső idegen nyelvekben is megvan. Képletezni akarom néhány gál-jellegű szó bemutatásával: a magyar „tíz“, a francia „diz“, a magyar „pénz“, az angol „penz“, mert így ejtik

ki az angolok közhasználatban; ugyancsak a rómaiak is ismerték a „penza“ elnevezést, de tekintettel, hogy a gálok már régebben ismerték a pénz fogalmát, még mielőtt a római légiók ezt a vidéket megszállták, sőt századokkal ezt megelőzőleg maguk is verték ezüstpénzt a somogymegyei Szalacska telepükön (pénzverdjük összes felszerelésével a sümegi múzeumban van), nem lehet tehát ráfogni, hogy a „penza“ lett volna szülő anyja a magyar és angol kifejezéseknek. Hasonló ehhez az általános „saláta“ név, amit még Szibériában is ilyformán hívnak, ez nem származhatott a latin „celáta“ szóból, mert az Itáliába vetődött első római hajósok bizonyára itt ismerkedtek meg vele, nevével együtt tanulták el az ősnépektől. A tudomány a gálok nyelvét azzal az egy szóval végezte ki, hogy ismeretlen, no persze, mert nem maradt róla írás, okmány, pedig elszórtan benne van minden nyelvben, csak nehéz kiválogatni.

Van ugyan egy érdekes tünet, ami esetleg vezérfonalként szolgálhat és pedig a gál-szavak hangvégzése „z, s, sz, zs“. Hasonlót találunk a görög gyakori „osz“ sőt a magyar „os“ szóképzőnél, ki tudja nem-e gál nyelvhatás eredményei.

A gál népek még Ázsiából szűkös termőföldjeikről, mit ott hagyni voltak kénytelenek, hozhatták magukkal a gabonatermelés eszméjét. Szalacsán szép példányban kerültek sarlók, kaszák, sőt szántóeszközök felszínre.

Különös jelenség az ősnépeknél, hogy némely foglalkozás egészen egy-egy külön nemzetséghez fűződik, olyformán, mintha csak egy feltalálónak patent jogát védené. Lehet, hogy az ősidőkben egy sikeres kezdeményezés abban a népcsaládban él és fejlődik, annak tulajdonává válik, a többi nem lesi el tőle, hiányzik a közlekedés és mindenik a maga dolgával van elfoglalva.

A gálok vándorvonalán hátrahagyott telepnevek két nagy törzsük nevére lettem figyelmessé, egyik a „Mozs“, másik a „Rozs“ név. Változatlan viseli nagyon sok somogyi család e két nevet ma is. Községnevek is vannak itten, mint Mozs-dos, Mozs-gó, de van az orosz vándorvonalban Mozs-ajszk, a gyakori „szk“ orosz végzés hozzáérőltetése látszik a Mozs-szk-va fővárosuk Moszkva nevén. A magyar Mozs-ony, Pozs-ony, Rozs-nyó nevek gál-jellegűek. Nagyon is valószínű, hogy a gabonatermelő Rozs nemzetségtől kapta a szemesgabona, jelenleg egyik fajtája a „rozs“ nevet, ami a németben ugyancsak a „Rogg-en“, a „g“ és „zs“ cserehang elég gyakori, a francia g betűvel jelzi a zs hangot.

Gál-jellegű a Loz is, ez sok családnévnek a gyöke. Község-

nevekben mint „Loz-an“ szerepel; tudnivaló, hogy az an, en, on szóképző, mit már az ókorban is használtak akkor is mindig egyénekre, népekre vonatkozott, ugyanaz ami a német nyelvben ma is élő és szereplő „man“ (Mann) egyén, férfi, valaki, ember, jelentéssel rövidített alakja „an“ jóhangzás szerint „en, on“. Maguk a németek is ősi nevüket „german“ a gör, gár, németesen ger, (földlakásuk embere) ger-mann eredetből vették. Ázsiai népek ma is a csapat vezérét „hetman“ névvel jelzik, ami a német Hauptmann szónak felel meg. Az arganauták Jázon alakja nem más, mint Jász-on vagyis jász ember.

A gál népek idők folyamán, hogy sátorlakók lettek, azt mutatja, hogy ponyva-féle nemezt sikerült előállítaniok; ennek dacára megtelepedésük idejéből mai napig megmaradt gör, gar, ger, képzésű egész Európában fellelhető telepnevek az ő eredeti lakóhelyüket jelzik, ennek nyomai, körgyűrű földvájások, benne tűzhelynyomok nagyon gyakoriak Somogyban, a Görgeteg, Győr, Győrök, Gerézd telepnevek mellett, melyek közül a legjellemzőbb név a „Görösgál“ mintegy beszélően mutat rá, hogy ott görökből lakó gálok telepedtek meg.

VII.

Ázsiában visszamaradt gál népek nyomait ma már nehéz felkutatni, pedig tömegesen maradhattak ott, mert a kivándorlással megszűntek a nyomasztó helyzetek, ha csak földtani átalakulások nem szorították ki telepeikről.

A hátramaradtak tömegesen Galilea tengermelléki tartományban tűnnek fel, Szamaria, a zamárdok telepei és Judea között, ez utóbbi egy uralom alá vonja a hármat és ez adja Palesztinát. Úgy a gálok, mint a zamárdok igazi ősnépek, előttük teljesen ismeretlen volt az egységes szervezet fogalma, ők csak a család vagy törzs szervezetét ismerték, arra támaszkodtak, más egyébről nem tudtak, ez nyitott Európában is oly könnyű szerrel utat a római előtörésnek, Palesztinában is az erős szervezettel bíró zsidó királyságnak. A bibliai számot ad arról a sok vándorlásról, amibe a zsidóságnak részük volt, az ilyen igazi vándorok megkívánták az egységes vezetést, ez fejlesztette ki a központi szervezetet és adott életet a királyságnak.

Galilea és Szamaria meghódításához nem kellett fegyver, elegendő volt ahhoz az a kultúrfölény, amivel a zsidóságot magas színvonalú egy Istent hirdető szilárd vallásossága megáldotta.

A nép általánosan használt nyelvét legújabbán „arami“ jelzővel látták el, ez csak a gál és jásznépek nyelvének összehatásából fejlődhetett ki, egy azonban bizonyos, hogy az uralkodó zsidóság, és ez a szokása mai napig megmaradt, a nép nyelvét beszélte a közhasználatban, míg a héber nyelvet kizárólag valláskultusza számára tartotta fent. Még egy erős vágyódásnak nyomait észlelhattuk 15 évvel ezelőtt, még pedig azt, hogy szeretnének mindenkit az ő vallásukba egyesíteni, ez abban az ó-világban még inkább ment, amikor pogány népek környezetében éltek.

A történelem számot is ad arról, hogy Szamaria népei általában elfogadták a zsidó vallást, de köztük feküdt Galilea, így mihamar a szoros összeköttetés hiányában vallásuk annyira elváltozott, egy ideig mint külön szekta, végre is a zsidóság szakított velük véglegesen. Galileában a térítés csak szórványosan mehetett, tudjuk, hogy Sámson, tulajdonképpen „Szumsz-on“, tehát Szumsz, vagyis szumir-ember zsidóvallású volt, feleségét egy nem körülméletelt családból vett, tehát fajtájabeli nőt vett el.

Abban a korban, amikor a biblia íródott, nem lévén kifejlődve általán a nemzeti eszme, így az egyes népfajok mint nemzetek éppen nem domborodnak ki, sőt annyira elmosódnak, hogy alig lehet megtalálni, például a filiszteusokat a jász filiszárok között.

Galilea népei a pogányságból kiemelkedő vallásban élhettek, mert csak így érthettjük meg a Jó Pásztort, amikor felmutat a hegyek felé és mondja: Ott vannak templomaitok, menjetek oda imádni az Egy Istent.

Megváltónk emberileg a Dávid nemzetségből származott, írások szerint a zsidó vallásban nevelkedett. Galilea a szülőföldje, hol gál népek laknak, bár idők folyamán, ha nem is esett vándorvonalba némi keveredés megtörténhetett. Mivel abban a korban írások nem beszélnek nemzetségekről, nézzük meg mit lehet kiolvasni az ősnymokból.

Palesztina helyrajzi nevei, mint Libanon, Tábor, Jordán nem illenek bele a sémi nyelvekbe, de a Dávid nemzetség név sem. E név két részből áll: „dá“ és „vid“. Láttuk előzőleg, hogy a v és d hang őseredetileg a vizet jelzi, több nyelven voda a víz neve, a magyar is megőrizte a „vidra“ szavában (mint vízben éldegélő halevő állat). A „dá“ jelentősége megvan a magyar tá-vol szóban, de Somogy egy elszigetelt helyén a Zselichen a nép a távollevőre azt mondja, hogy az illető „dá van“, a dá értelmé mi más lenne,

mint: távol, messze, túl, stb. Ezekután a Dávid névnek jelentősége, értelme csak az lehet: „vizontuli”.

Hogy a magyar nyelvben nyomokra találunk, azt csak a gál-népek nyelvhatásának köszönhetjük.

Az őszövecség, mely évezredek alatt többször szenvedett irodalmi átdolgozást, fordítást, olyan kitételt tartalmaz: „Lea nevű leányát”, bár abban a korban aligha volt az egyéneknek nevük, amikor a nagyváradi okmányok szerint Árpád-korban a leányokat „Szőkehaj, Gyöngyvér, Pirosszáj” jelzőkkel látták el, szokásban inkább az volt, hogy a nemzetsége neve szerepelt valami jelzőfélével.

A Lea jelzést nem tartom névnek, mint inkább annak, hogy „leány”.

Mivel az ógörög és latin írások szerint a „Már” nemzetség előkelő helyet foglal el a jász népcsaládok között és mint említve volt, a nemzetségnév szokott szerepelni egyének neve gyanánt, feltehető, hogy a Mária név tulajdonképpen „Márlea”, vagyis „Márleány”, ennek alakja nem is oly rég Márea volt, csak utóbbi században változott Mária alakra.

Mindezeket egybevetve, a mi Megváltónk, mint „ember fia” olyan családból származott, amelyikre sehogy sem illik reá az a gondolat, hogy semita lett volna.

Az ak örölmény, hogy a 12 éves gyermek Jézus írástudókkal társalog, vitatkozik Jeruzsálemben, megerősíti azt, hogy a zsidóság minden időben a nép nyelvét használta és ez ma is így van, bárhol is legyenek.

VIII.

Az a vándorlás, inkább terjeszkedés, amelyik a kőkori embert követte, érdekel bennünket leginkább, mert ez volt a jász-zamárd népek megmozdulása. Egy ezredév is eltelhetett a kettő között, mert a jász-népekre még ott Ázsiában nagy szerep várt. Eredeti kiinduló fészük a Himalája észak-keleti lejtői, ahol a vas- és bronzhoz szükséges ércek otthonosak, — ők lettek megteremtői a vas- és bronzkultúrának.

E jász népek voltak Ázsia urai, mit a magasműveltségű kínai is elismert, őket „azi” néven hívta, így kapta e nagy világrész az „Ázia” = Ázsia nevet. A zamárd népeket mindig együtt találjuk a jászokkal, valóságos testvérnép, melynek az új kultúra megteremtésében oroszlánrész jutott. Együtt találjuk őket amidőn

Európát elárasztják, ókori okmányok is együtt említik Yazig-szamará néven.

Hogy ők lettek Ázsia urai, azt a vas- és bronzkultúra magasfokú kifejllesztése mellett még annak is köszönhetik, hogy nekik sikerült háziállattá megszelídíteni és tenyészteni a lovat és a szamarat. Ennek bizonyosságára megemlítem, hogy a szamár jelenleg is mint vadállat a Himalája azon lejtőin tanyáz, mely e népeknek ősi fészke volt, de bizonyítja az is, hogy ezen állat neve magyarban mint „szamár“, vagyis zamárd népek nevén szerepel, a balkán-népek nyelvében a zamárd népek egy nagy nemzetségének, a magyarnak nevét „magarac“ alakban, míg a többi európai nyelvekben a jászok nevének azi-alakját tartotta fent azinus, ezel stb. kifejezésekben. Ebből látni, hogy ezen állat az ő kizárólagos tulajdonuk, eredeti tenyésztésük volt. Ezen állatok növelték e népek mozgékonyágát, ők voltak az elsők, akiknek nem kellett gyalog járniuk, tehát ez volt alapköve a lovaglás, szekér, kocsis magyar találmányok útján, a mai szédítő gépkocsi és repülőnek.

A „szekér“ a „szék“-ből képződött, vagyis ülőhely. A szekér tartozéka a „szekerce (kis fejsze, balta), enélkül régebben el sem indították; ősi eredetét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a latinok a fejszét „szekurec“ néven ismerik.

Nagyobb nemzetségek a Turi, Magyar, Deli, Vina, Boszpor, Hunkár, Már, Barusz, Bor erős nyomokat hagytak maguk után terjeszkedésük vonalán, melynek Európa felé törő iránya Kisázsia volt. Kisázsiaát erősen megszállták, mert továbbterjeszkedésük után is sok időn át szerepelnek, például Homer felvonultatja a lovas magyar csapatokat Tréja ellen, igaz, hogy makromesz név alatt, de elhagyva a szokásos esz görög ragot és tudva, hogy a görög a „gy“ hangot sem kiejteni, sem leírni nem tudta, a kényszer fordításba bele kell nyugodnunk, de hogy magyart értett alatta, mi sem bizonyítja jobban, mint az a kis Balkán városka, melynek ősidők óta „Magyare“ (nálunk Magyarai) volt a neve és a nem nagy régi keletű görög nyelvhátas alatt „Makera“ alakúvá változott.

Még érdekesebb tünet, amiből sokat lehet kiolvasni, az, hogy Kaukázusnak Kisázsiaára dülő szomszédos népei manapig úgy hívják a kardot: „magyar“, ez mutatja, hogy a magyaroktól szereztek és hogy a magyar nemzetségbeliek voltak annak készítői, a vaskultúrát ők uralták mint sajátjukat, ők voltak ennek feltalálói. Az ókori görögök is általuk jutottak a kardhoz, mert ők is „mag-

hera“ néven nevezték. Ezzel a görög ferdítéssel már tisztában vagyunk.

A kovács-mesterségnek alapvetői nem is lehettek mások, mint az őskori magyarok, ez fentmaradt a vándorvonal sok helyén, ezen mesterség kovács nevében és kb. napijáró föld távolságban kovács szóból képzett telepnevekben.

A Kisáziát átszelő karavánút, mely jelenleg vasút hiányában belső Ázsiával összeköti, maig is napijáró föld távolságokban az elkerített pihenőhelyek mellett, mely régi időkben keres, ma szerrail néven szerepel, négy-öt útszéli kovács-műhelynek ad munkát, ezek ha végeztek a karaván elpusztult dolgaik, patkolások, helyreállításával, szabad idejükben késféléket készítenek. Ez is csak a régmúlt időkből maradhatott vissza, utódai azoknak a kovácsoknak, kik ezt ott legelőször meghonosították. A kovács-szó eredete megvan a magyar kova gyökben, mely tüzkövet jelentett.

A magyarok testvérmemzetsége volt a Turi, ők együtt dolgoztak, ezek után nevezték el azt a műveletet, mellyel a hegyekből a vasércet kitérték, tehát a bányászatnak ősi neve a túrás volt, ennek a török-nyelvben is megvan a nyoma. Azt tehát külön szóvá tenni már felesleges, hogy Európa első bányászai ezen vas- és bronzkort meghonosító turáni népcsaládok voltak.

E népeknek egy része Kisáziát a Kaukázusnál, (ahol szintén maradt „Magyar“ nevű község hátra, mint másfelé is az egész vándorvonalon) a Fekete tenger mellékén, valamint a Kaspi-tó mindkét oldalánál hagyják el, hogy Európába jussanak, az orosz földön is találunk Szamara nevű telepet. Nagyobbik részének a terjeszkedési vonala a Boszporuszra irányult, ott érték el leggyorsabban Európát. A Boszpor nemzetség, mint a víznek ura, a hajózásban jártasok, segédkeznek a tengerszorossal megküzdeni, ott fejlődik ki igazán a munkakörük és ez ottani megtelepedésüket eredményezi, az állandó vándorlások ellátják munkával. A tengerszoros ázsiai partján van a nagy pihenőhely ma is „Keres“ név alatt, ez mutatja a nagy forgalmat. E hajós nép adja a mondák Jazon-ját, mert mint jászok őket illeti meg a jász-ember elnevezés. Ilyen sikeres és hosszú idejű tevékenység adhatta örök időkre munkakörük helyének a „Boszporusz“ nevet.

A jász-zamárdok európai szerepléséről már megemlékeztem, mert ők voltak azok akik az itt virágzó kőkorszaknak véget vetnek. Létfenntartás érdekében a Turi és Magyar nemzetségek a hegyes vidéket keresik, Somogy megye legmagasabb hegye is Tur nevet kapott, de európaszerte találunk hegynevekre, melyek Magyare,

Madsore, Magura és ennek változatait mutatják, de van olyan is ami a Turi névre emlékeztet.

Így juthatott Svájc hegyei közé egy csapat a szintén hegyvidéket kereső Hunkár nemzetségből, a nagy magasságban fekvő Anivier völgybe, hegyek közé ékelten, ma is alig megközelíthetően, ahol a külvilágtól elszigetelten éltek le ezredéveiket. E néptöredék ma egy keverék nyelvet beszél, mely tele van magyarral egyező hun szavakkal, például egy köves fensíkot úgy hívnak „küimez“, vagyis „kömező“; egy elbarnult hegyoldal neve „Bar-nózsza“, van ott egy marhalegelő-terület „Tinózsza“ néven, a tinó is hun-magyar szó. Az „ózsza“ névképző ragot sok kutatás után találtam meg a fehér hunok országának Vojnozsa nevében.

A magas völgynek Anivier neve, a francia nyelvhatás alatt, mely a „h“ hangot nem ejti ki, változott ilyenre a „Hunivár“ eredeti névből, melynek párját a Rajna vidékén egész pontosan így találhatjuk meg francia nyelvhatás mentesen.

A Turi bányász-nemzettség mellett a Magyar és Hunkár testvérnemzettségeket, mint a különféle érceknek feldolgozóit találjuk meg az ősnymokban; miként már említettem, egy bizonyos mesterség, vagy kultúra annyira össze van forrva, összenőve egy-egy nemzetséghez, bizonyára ahhoz, amelyik nemzetségben ezen eszme megszületett, amelyikben az életképességet nyert, ahol azt továbbfejlesztették és amelyik lépésről-lépésre annak kenyeret is adott, így aztán attól éverzedek sem tudják elszakítani. Dacára a nagy elkeveredésnek, még a jelen korban is kiűt egyes családokon egy bizonyos hajlam, egy öröklött képesség alakjában, ami nem tagadhatja meg ősrégi származását. Ennek félreismerhetetlen kinyomatát látjuk a török népnél, bár nevüket a Turi nemzetséggel kapcsolatban mint „Turk“ de méginkább a jászok osz, oszi alakja után „Osz-man“ alakban használják, erős és közeli Hunkár rokonságuk sokban felismerhető. Abban az országokban, ahol elkeveredetten élnek mohamedánok más népek között, ott a fémipar ma is kizárólag ezen törökök kezében van, a szükségleti cikkek mellett művészi dísz tárgyakat készítenek vörös és sárgarézből, több helyen ezüsből is, még akkor is munkálkodnak, amikor a forgalom éppen nem kívánja, az anyag értékét is alig tudják kiárulni, ezt már csak egy öröklött hajlam viheti, nem a nyereségvágy. E fémmunkák egyes részletei felismerhetők az ókori hun régiségek díszein.

Amikor a fémipart kizárólag a bronz képviselte, amikor szerszámok készültek a réz és ón vegyületéből, mely szilárdságával

egy új korszakot teremtett, akkor e fémipar művelői a Hunkár nemzetség tagjai voltak.

A Hunkár név nálunk családnevekben maradt meg eredetiségében, mi a későbbi történelmi korszak nemzeteinek nyelvén a rövidített Hun névre változott, így lett közismert, bár a honfoglalás magyarjainak a külföldön használt „ungar, venger, hungaria, hongri, ungheria“ stb. elnevezései a „Hunkár“ névből látszanak leszármazni.

A Hunkár nemzetség, mely a Jász-Zamárd terjeszkedéssel Európába jut, lesz a bronzkorszak megteremtője, megalapítója. Vándorútját a kisázsiai bronzrégiségek jelzik, köztük a rud végén hordozott bronzfigurák, melyeknek „címer“ nevéből lett a görög „khimera“ szó.

Nagy nehézséggel küzdenek a fémkultúrában élő törzsek a nyersanyag beszerzése körül, ahogy a kisázsiai útszéli kovácsok ma is 4—5 napi járőföldről tudják azt beszerezni. A szalaeskaik gálók sem lehettek jobb helyzetben, ahol Kr. e. 4—500 évvel már fejlett vasiparukat Stájerország hegyeinek vasbányái táplálták, abban a szállítási irányban lelt vaspogácsák anyaga vegyelemezés szerint egyezett a szalaeskaik régikori vasmunkák anyagával.

A bronz munkásainak még több küzdelem juthatott ki, mert a réz és ón sokkal ritkább helyen található.

Az Ázsiában visszamaradt Hunkárok utódait, mint a későbbi kor Atilla hunjait, nem-e a bronz és egyéb fémek utáni sóvárgás készítette, hogy Európára törjenek, bebaragolták e fél világrészt, feldúltak minden helyet, ahol fémfélt gyamítottak, feltörték a római sírok ezreit, egyedül Szalona városában 430 kőkoporsó fedelén vágtak bebúvó lyukat a bronztárgyakért. Egy hely sem maradt kifosztatlan amerre jártak, ezért nem látni bronzkardokat a múzeumokban, bár nagyon el volt a latinok által terjesztve, férfit rikán temettek el nélküle. Ezen feltevést mintegy alátámasztja az is, hogy fejedelmük halálával nyomtalanul tűnnek el a kifosztott Európából. A nagyritkán feltárt hun-sírok jellege a kiváló bronzmunka mint lószerszám-vereték, vagy ruhadísz egész pikkelyszerűen.

A jász-zamárd népek őskori telepei egy érdekes helynevet hagytak hátra Somogyban „Jászvína“ falvaeskán. A Vína jász nemzetség szereplése a termelés körül, hasonlít a gál népek Rozs-törzsének szerepére, csak hogy amazoké a szőlőhöz fűződik. Tudott dolog, hogy Kisázsiaiában a szőlőtő vadon terem, tehát annak őshazája. A Vína nemzetség kapott rá kedvet, hogy ezen növényt

gondozza, tanulmányozza, művelje, vele bajlódják, gyümölcsét, termését talán mint cseretárgyat értékesítse, ez volt élete létének alapja, míg egészen hozzáért, hozzáfűződött, csak így képzelhető el, hogy e növényt vándorvonalukon magukkal vive, mindenütt meghonosították ahol letelepedtek. E telepek neve akár mint „Vina“ vagy vina végzésű, egész sorozatosan megtalálható a vándorvonalban tucatszámra.

Hogy ezen feltevés nem légből kapott, mi sem bizonyítja jobban, mint ami velem történt 1916-ban, amikor Szerbiában katonáskodtam. Jagodina, eredetileg Jagodvina szép szőlőhegyek tövében fekszik, összes termését elszállította a Palugyai-cég, bor nem volt kapható egy csöp sem, pedig nekünk különösen a tisztí étkezdenek, — miközben a szomszédos Csupriába helyezkedtünk át a Moraván túl, borra okvetlen szükségünk volt. Azon a vidéken még a szőlőnek sem volt hire-hamva, hasztalan volt minden utánjárás, kérdezősködés. Kétségbeesve elővettem egy katonai térképet, kikerestem a legközelebb eső 4—5 órányira fekvő helyet, melynek végén ott találtam a „vina“ végzést, — nagyon félreeső helyen feküdt, csak katonai térképpel lehetett oda kocsival eljutni, egy ügyes altiszt vállalta és estére kelve hozott 2 jókora hordó bort, mit szívesen adtak a küldött petroleumért cserébe. E falunak „vina“ végzése bátorított fel és merész feltevésemben nem is csalódtam.

Ezt az esetet alátámasztom egy Mátyás király korabeli okmánnyal, ugyanis azon küldöttség között, melyet nagy királyunk a szultánhoz menesztett, volt egy szerzetes, kinek naplója megmaradt az utókorra, ebben azt írja: „Jagodvinában hosszabb ideig pihentünk, itt bort is tudtunk szerezni, akiktől bort vásároltunk, mindannyian beszéltek magyarul“. Ez fényesen megvilágítja azt, hogy e késő korig a bortermelés fiúról-fiúra szállva az ősrégi Vina nemzetség utódaiban nyert folytatást, — másrészt, hogy a Vina nemzetség nyelve, mint a jász népeké általában, a magyarral egyezett.

A szőlőtermelés kapcsolatos a bortermeléssel, bár mindegyik önálló munkát igényel, így feltehető, hogy a Vina nemzetséghez a jász népek Bor nemzetsége csatolódott, valószínű ezek voltak a bor kiérlelésének mesterei. A magyar nyelv meg is őrizte ezen helyzetet azzal, hogy a szőlővesszőt, bár erős ferdítéssel „venyige“ névvel, a szőlő kiforrott levét „bor“ névvel látta el. Európaszerte mindenütt a bornak „vino, vina, vin-ven, vein“ stb. a neve, egye-

dül a német tartotta még meg a bor kifejezést a sörnek bir (hier) nevében de nyoma van a szőlőbogyó = veinber elnevezésben is.

A Deli nemzetségtől örökölte a magyar nyelv a „deli“ „daliás“ fogalmak nevét, feltűnő szép termetük után, ugyanezen kifejezés értelmével együtt megmaradt a Balkán népek nyelvében is.

A Barusz nemzetség, ez eléggé ismeretes, Németország keleti részein telepedett meg, az orosz síkon átvándorolván. Ottan később a germán népekbe olvadt, két nyomot hagyván hátra, és pedig elsősorban a „porosz“ nevet, mit német ferdítéssel mint „preisz“ ma is viselnek, e népek elütő típusát a többi németektől, továbbá, hogy a jász népek általán a kemény „g“ hangot „gy“ hangra szokták lágyítani, mit azonban a német kiejteni nem tud, itt az összeolvadt 2 természet azt eredményezte, hogy a „g“ helyett „j“ hangot használnak. (Jó reggelt = jut morjen.)

Még szót kell emelnem néhány elterjedt általános ferde beállítás ellen, pl. mint írva van, Magyarországra a szőlőt egyik római császár idejében hozták be, holott a szőlő telepítési vonala, mely a jász-zamárd népek vándorvonalával esett egybe, a Balkán után elsősorban Magyarország területeit érte és csak utánna Itáliát.

A második ferde felfogás mi kijavításra vár, nem más, mint az a felületes kijelentés, hogy honfoglaláskor Magyarország területét szláv és germán népek lakták, dacára annak, hogy latin írások megelőzőleg az egész alföldi róma vidéket jászok által lakottnak tüntetik fel. E ferde felfogás alapja nem lehet más, mint az, hogy a népet nem tudják különválasztani egy betolakodó idegen kultúra szemfényvesztő hatásától: ha a szalcburgi érsekség némi sikert ért is el Dunántúl néhány szélső területén, sőt a nagyobb városokban a keresztény vallás terjesztésével, ezzel kapcsolatosan a német nyelv is befészkelte magát és némileg egyes helyeken meggyökeresedni látszott, azért a nép nem lett germán, mert írások, feljegyzések csak a német oldalon maradtak hátra, — de lehet, hogy az itt élő gál és jász népek tömegének egy csekély hányada talán el is tanulta a német nyelvet, akkor, amikor e népeket pánd és avar rokonfajok sürítették, már mégsem szabad egy odavetett meggondolatlan szóval a történelmet meghamisítani.

Ami itt nem törént meg, az megtörtént a szerb és horvát testvérnépekkel, melyek a latin írások szerint, a jász népcsaládhoz tartoznak „szirbói“ és „hordus“ név alatt. Ők Ciril és Method áldozatai lettek, kik Athenből elvándorolván a z orosz földről magukkal hozott liturgiával, annak szláv nyelvével, a hittérítés erejével, mely a pogányságból emelte ki őket, néhány század

munkájával, szláv nyelvüekké tette. Ha Róma nem késik el a katolikus hittel, úgy a horvátok megtarthatják ősi jász nyelvüket és bennünket magyarokat mindenben jobban megérteneek.

Eltekintve a mi felvidéki tót népeinktől, kik a Kárpátok erdős lejtőin védett dughelyein eredetiségükben maradtak meg, egyéb szláv lakókról beszélni sem lehet. E ferde felfogás könnyen származhatott abból az erős nyelvhatásból, melyet az őskori dák bevándorlás idézett elő általán az itt talált európai népek nyelvére, különösen a családneveken, ez zavart okozhatott olyannyira, hogy tévedések csúszhattak a történelem sorai közé, mit bevilágítani a következő fejezet lesz hivatva.

IX.

Ázsia iráni fensíkja földtanilag mostoha képet ölt és vándorlásra késztet két néptörzset egymásután, az első a dák, második a germán. A dákok eredeti saját neve „táj“ vagy „tájk“ így maradt meg az Iránban visszamaradtak, ma már milliónyi nép nevében, de a bevándoroltak utódaiban is itt Somogyban „táj“ alakban. A görög ferdítette el elsősorban nevüket tháokra, utánna a latinok dák-ra. E név saját nyelvükön a „föld népe“ értelemmel bírt, ahogy a magyarban is megmaradt a földterületnek „táj“ és „tájék“ jelzése, a németben átesűszott a „tejk“ az apró tavacs-kákra.

A táj népek törzsei közt találjuk a Besenyő és Sára nemzetiségeket. Kivándorlásuk nem tartott kizárólag felénk, hanem részben India, másrészt Kína felé irányult, mindenütt erős nyelvhatást idézve elő, ezen fonál képezi a gyakran alig hihető szóazonosságot, ami e távoli nyelvek és a miénk között észlelhető.

A besenyők beszédmodora honosítja meg a „szögedics“ beszédet, mely itt Somogyban, akár a székelýföldön, de még Szlavoniában is észlelhető, mint ősi hagyomány.

Hasonlóan a pándok „szalai“ törzsének „aszalai“ változatára, a Sára név mint „Apsára“ szerepel Indiában, ugyanígy Kaposvár egyik külvárosa nevében, bár a nép nyelvén Apsára is Papsára alakot öltött, de eredetét a környéken elterjedt számos „Sára“ családnév igazolja.

Legjellemzőbb, ami a táj népek nyelvére vall a „cs, c, ny“ hangok gyakori használata, mi átragadt egynéhány európai nyelvre is: az oláh nép az „n“ hangot általán „ny“ hangon ejti ki, ez a spanyolnál sem ritka. Nálunk az „any, eny, nya, nye“

végzés túlnyomó. az arany mintájára egész vegytanunk el lett dákosítva.

A legerősebb nyelvhatást a cs és c végzés érte el. A kisázsiai karavánúton az elkerített nyugvóhely, melynek jász eredetű „kert“ volt a neve, „keres“ alakra változott, ebből lett a száműzött „korcsma“ szavunk, a német a beszállást és kisöprést fejezi ki ezzel: „einkern, auszkern“, megjegyzendő, hogy a szállás elhagyása, tekintettel a karavánok állataira, a kisöpréssel egy fogalom lett.

A Balkán vándorvonalán, de egyéb helyen is a „vár“-ból „vác“, a „grád“-ból „grác“ lett a dák nyelvhatás következtében. A grádhoz, mint nagyszabású építményhez a felvezető lépcső, mely mindig ezen várkastélyon kívül lett elhelyezve, grádics nevet nyert, melynek az értelme, „kívülálló“ különfekvő a grádtól „idegen“ alkotmány. A grádics egyedül a magyar nyelvben él, tehát nem szláv szó, a szláv nyelvek nem is ismerik.

A „ics“ idegen jelentősége kiviláglik abból is, hogy a zalai nép egy kis sárga oroszlánszáj virágot „paties“-nak hív, ez a kerítések mellett azokon kívül szokott díszleni. Az előbbihez abban hasonlít, hogy „pat“ szumir nyelven kertést jelent. Mindkét esetben az ics különálló, kívüli, egyszóval „idegent“ jelent.

A táj népek minden névhez, még a tulajdonnevekhez is, ha az rájuk nézve „idegen“, hozzáfűzték az „ics“ ragot. Ez okozta a zavart a későbbi történelmi korban.

A tájk népek vándorlását nem nagy idő multával, a germán népek követték, utol is érhatték a tájk vándorok utóvonalát, mert mindkettő lassú terjeszkedés alakjában történt. A tájk név mint „föld népe“ elsősorban is népet jelentett, ily értelemmel az ógörög nyelv is átvette; amidőn ezen tájnépek találkoznak a közjük özönlő germán vándorokkal, ezeket nem is nevezhették másként mint „táj-ics“, vagyis „idegen nép“. Ebből az elnevezésből lett a tajcs, teucs, tejcs, később „dejcs“ neve a németeknek, ezt elsajátították, kiszorította eredeti germán nevüket annak dacára, hogy nyelvükben a cs hang alig fordul elő. Szép példája az erős dák nyelvhatásnak.

Az ics rag e korban tapadt nagyon sok ősrégi családnévhez, mint a tájoktól idegenekre, de mert az elszlávosodott balkáni népek ezen dák szokást az ics raggal együtt annyira felszívták, magukévá tették, bár egyiknek nyelvében sincsen az ics-nek értelme, hogy attól szabadulni nem tudnak, — a dák nyelvhatás erősségének második példája, — hogy ma már ők mindenüvé

odaragasztják. Ebből származott ama ferde felfogás, ha magyar ember nevéhez ics tapadt, ő ma már maga sem tudja, hogy ősei nem-e a Balkánról valók, pedig mikor az ics ragot nevéhez kapta, akkor még nem voltak ottan nemzetek, országok, csak békés bevándorolt családok, melyek Európa területén megtelepedtek. Így lehet megérteni egy régi családunk nevét: Magyarics.

A germánok a táj népek vándorvonalát követték, mit útjukon megmaradt „Kermán, Kormán, Piromán, Kálmán“ stb. telepnevek sorozatosan megmutatnak. Nevük a gör v. gár földlakáshoz fűződik, mint sok más ősnépnek, de nyelvjárásuk az ő és á hangot az „e“ hanggal itt is felcseréli, mint az eddigi példákon is láthattuk, de mai napon is megvan ezen régi szokásuk.

Míg a germánok előtti ősnépek összekeveredve lepik el Európa területeit, addig a germánok tömören egy helyen telepednek meg, így nekik sikerült egyedül az ősnépek közül idővel kialakítani egységes nemzeti országukat. Ennek oka nem lehetett más, minthogy ők voltak az utolsó nagyobbtömegű bevándorlók és az addigra már ellepett, benépesített területeken nem jutott más hely számukra, mint a nem nagyon termékeny, így nagyrészt üresen hagyott mai Németország, különben is a vándorlás nyugati irányából egészen félreesve. Mindezek dacára fajtisztaságról még csak beszélni sem lehet, a dák együttvándorlás a déli Bajor vidéki népet, a Barusz, jász népkeveredéstől egészen elütővé tette, épúgy nyelvjárásaikat is, hogy alig értik meg egymást. Néhány példa ezt jellemzően világítja be, amennyiben a nyelvkeveredés a népkeveredéssel együtt jár. Az „est“ németül „abend“, ez két részből áll, vagyis „ab“ és „end“, azt jelenti, hogy ab-nak a vége; ab rövidített alakja a „nab“ szónak, ezt még Iránból hozhatták, mert a babiloni nyelvekben jelenti azt, amit mi is „nap“-nak, a japán „nip“-nek mond. Tehát a „napnak a vége“. Az „end“ mint vég sem kizárólag germán szó, mert itt a „d“ lágyított alakja a jász „t“ végzésnek, ami mindig valami befejezést, véget jelent: ha kész a kerítés, abból lett a kert, de ott van a „lent, kint, fent, bent, alant, stb. szavaink, ezek mind befejezést, véget jelentenek, így az end német szó jász eredetre vall.

Értelem eltolódással nagyon sok közös szavunk van: még nem is rég az „erdő“ alatt a fát a földdel együtt értették. Ardel, erdős helyrajzi erdős területek Ázsiáig vezettnek vissza. Ma már erdő alatt inkább a fát értjük, a német ellenkezőleg a talajt nevezi „erde“ szóval (itt is az „e“ cserehang). A német „stul“ balkánnyelveken „sztol“ alakban nem széket, hanem azt jelenti, amit a

magyar előraggal „asztal“-nak mond. A magyar föld lehetett eredetije a német „feld“ szónak (e cserehanggal), mi ugyancsak mezőföldet jelent.

Igy bagozódtak valamikor össze az egyes nyelvek, de évezredeknek fejlődése, népek eltolódása utóvégre mégis csak azt eredményezte, hogy a föld lakói ma már különféle nyelvcsoporthalálással száz és száz szétválasztott országra szakadtak. Az írás, az ortografia különféle irányban fejlődik, mert egyes hangok nem minden nyelvnek tulajdona, ez visszás helyzetek melegágya, például, hogy Győr városának a neve a latin Jaurinumból származik, pedig hol bujkáltak akkor még a latinok, de még a görögök is, amikor azt a telepet a mi később várossá lett, már évezredek óta Győrnek hívták, csak a latinok lehettek a ferdítők, mert a „gy“ hangot se kiejteni, se leírni nem tudták.

A svéd utazó gyönyörű leírással mutatja be Perzsia népeit, köztük egyikét „Bahtiar“ néven, felruházva olyan jellemrajzzal, amelyből minden magyar ember, aki csak valamit hallott a régi betyárvilágról, azonnal felismeri a magyar betyár őseit. Úgy látszik őnála a „ty“ hang okozott ortografiai zavart.

Az a nem mindennapos jellem, az a felfogás a betyárbecsületéről, viselkedésük minden mozzanata annyira azonos a nálunk sokáig üldözött néprétegeknek, a betyároknak cselekedeteivel, izig-vérig annyira azonos tükörképet mutat, hogy feltehetjük azt is, hogy a tajk népekkel, akikkel ma is együtt élnek Perzsiában, az őskori vándorlás idejében csatlakozva hozzájuk, egy töredéke itt lelt a Duna—Tisza környékén állandó tanyára és élték megszokott életüket, nagy időközön keresztül, amíg pusztulásukat szokásaik megtagadásával tudták csak megmenteni; de a betyárjellem ilyen szembeszökő átültetése el sem képzelhető másként, mint a feltételezett bevándorlással.

X.

Az elmondottakból ha egy képet tárunk magunk elé, láthatjuk, hogy az emberiség teljes nyugalomban, igazi békében addig élt, amíg a Föld területeit szervezetlen családok, törzsek, nemzetségek lepték el. E valóságos világbékét mindenkor az egységes központi szervezetek dulták fel, ezek tettek szert túlnyomó hatalomra, ezeknek állt módjukban túlerőt összpontosítani, vérengző válalkozásokra.

Az irány, amelyen át a sóvárgott világbékéhez juthatunk, a központi szervezetek visszafejlesztésével érhetők el, de nem erő-

szakos intézkedésekkel, mint például a kényszerlefejeztetés, ez éppen olyan játék, mint amikor az uralkodói hatalmat akarták a parlamentekkel guzsbakötni.

Egy természetes módot kell válsztani, melynek hatása alatt lassú ütemben minden megrázkódtatás nélkül, maguktól zsugorodnak össze és sorvadnak lassacskán el a központi szervezetek, amelyek nem kulturális célt szolgálnak.

Ez a természetes mód, mely ha az első látszatra kicsinyesnek tűnik is fel, nem más, mint a „szabad kereskedelem“. Nem szabad ezen eszmét lekicsinyíteni, mert hatása oly súlyos és nagyhorderejű, hogy nem is tanácsos azt rövid időn belül megvalósítani, nehogy pusztítólag törjön egyes néprétegekre.

Ha a határzárlatok a létező legmagasabb vámtételekre átcserezve, egész Európa összes országhatárain a vám évi 10 százalékkal csökkentve lesz, úgy 10 év múlva nyitva áll a világbeke kapuja.

Ha megszűnik a politikai országhatár, úgy vele bukik a politikai ország és helyébe lép a „Kultúrország“, ezt védelmezni nem kell, nincs sehol ellenség.

Létalapját veszíti sok mindenféle: a nemzetek közötti feszültség, területi viszályok, a hadsereg, a diplomácia, a parlament teljesen a kultúra fejlesztésének szolgálatába áll, úgy összevonhatóvá lesz; a nagy terhektől megszabadult emberiség többet áldozhat az általános jólét és kultúra emelésére. Lomtárba kerül ez a szó: „politika“, eltűnik vele együtt az a már elviselhetetlen fokra felecsigázott adóteher jelentős része.

Egy álomkép, mit az ősnépektől kölcsönöztem, melyet egy villámcsikázás világított meg a sötét égbolton!

